

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozordással, vidékre postai szét- küldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői s kiadói iroda: Nagy-hid-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová minden a lap úgy szellemi, mint anyagi részét illető küldemények intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden pénteken egy egész íven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számittatik.</p>
---	---	---

Kétféle zsidók?

(?) Az olvasónak még friss emlékezetében lesz, hogy a Kompert bécsi izraelita író ellen legközelebb lefolyt sajtóperben a törvényszék előtt felmerült azon kérdés, ha valljon az ugynevezett orthodox izraeliták más, a birodalombeli többi zsidóktól különváló hitfelekezetet képeznek-e? — s hogy e kérdésre a kihallgatott szakértők: Horovitz bécsi orthodox rabbi, és Mannheimi bécsi nem orthodox hitszónok, mindketten tagadólag feleltek.

E lapok bécsi levelezője a legközelebbi számban azal ijeszt ránk, hogy több magyarországi orthodox rabbi ennek folytán összeszövetkezett, és e nyilatkozat ellenében lépéseket tenni szándékozik.

Ennek alig lehet más gyakorlati értelme, mint az, hogy az illetők az ugynevezett orthodox izraelitáknak, mint különálló hitfelekezetnek állami elismerését akarják kiszékesztetni.

Mi — míg az ellenkezőről tények által meggyőzve nem leszünk — e hír valóságán kételkedünk.

Fájdalom, igaz, hogy némely rabbik, kik az orthodox megnevezést különösen a maguk számára veszik igénybe, a múlt évtizedben nem kevés oly ballépést követtek el, melyek az ezuttal jelzettet is hihetővé teszik; de nem kell mégis felejtetni, hogy ama lépésekben csak néhány rabbi, kis töredék vett részt, a mi nem jogosít arra, hogy az egész magyarhoni zsidóság felerésze ellen, melyhez pedig számos buzgó védője tartozik az igazi zsidó érdekeknek, a gyanuperrel éljünk, és hogy másrészt újabb időben a közvélemény és annak organumai nagyon könnyen hajlandók az ugynevezett orthodox párt törekvéseit balra magyarázni.

El sem tudjuk képzelni, hogy mit nyerhetnének vele az ugynevezett orthodoxok? hogy mi célt akarnának elérni?

Azt-e, hogy a két zsidó felekezet közül csak az egyik emancipáltassék? Ezt senki sem akarja.

Azt-e, hogy községeink mindenütt ketté váljanak, két rabbit, két kántort, két templomot, két iskolát tartsanak? Ezt senki sem kívánja.

És ha megtörténhetnék, mindkét tekintetben bizonyára az orthodoxok vesztenének legtöbbit!

És ha különben egy-két főorthodoxnak az ország nyugati szélén tetszik is mulatság kedvéért a neologokkal folyton civakodni, a gácshoni rebbék birodalmához közelebb eső éjszakkéleti megyékben lakó nagyobb rész ezt bizonyára nem helyesli.

Itt nem keresik a szakadást, hanem épen ellenkezőleg

soba sem fognak elismerni zsidó hitfelekezetet többet, mint egyet!

Mi azon községhez tartozunk, mely valamennyi között leginkább alkalmas az ujonnan felfedezett két felekezet közötti viszony feletti helyes ítélet megállapítására.

Másutt vagy az egyik, vagy a másik párt oly tulnyomó, hogy a kizárólagos uralmat gyakorolhatja, és ezáltal a másikat folytonos oppositíóba szoríthatja; itt mindkét rész majdnem egyenlő erejű, s községünk közelebbi kétévi története fényesen igazolta, hogy igen békésen, testvériesen fértünk meg egy községben, egy előljáróságban, egy gyűlésteremben, és a Duna másik partján, közvetlen szomszédunkban és velünk folytonos összeköttetésben lévő ósregi orthodox ó-budai községnek sem jutott eszébe zsidó voltunkat kétségbe vonni; pedig folytonosan orgomászó és karének mellett imádkoztunk!

Ellenben ismerjük országunk orthodox hitközségeit is, és ismerjük, fájdalom, a bennök és közöttük garázdálkodó chaszidismust is; és tiszta lelkiismerettel mondhatjuk olvasóinknak, hogy azok nem élnek oly jó barátságban együtt, mint a pesti orthodoxok velünk.

Ott nem akarnak szakadást, mert érzik, hogy az orthodoxia egyedüli ellensége a chaszidismus, és hogy e még mindig erősködő ellenség ellen nemsokára élethalálharcot kellend folytatni, melyben, hogy a győzelem biztos legyen, orthodoxoknak és neologoknak ugyanazon egy táborban kellend állaniok.

Elhihetik orthodox hitfeleink, hogy a lizskai chaszid épenséggel nem tartja igazibb zsidónak az ujhelyi orthodox rabbit, mint az ó-budai orthodox rabbi a pesti hitszónokot!

Es ha dr. Hildesheimer ki tudná okoskodni, hogy a bécsi hitszónok nem zsidó, a sanzi bölcs bizonyára ép oly könnyűséggel fogja bebizonyítani, hogy főtiszt. Schreiber ur haereticus!

A zsidó iskolák vallás-nemzeti jelleme.

II.

Két hatalom küzd az emberi természetben, a nélkül, hogy egyik a másik fölött diadalmaskodnék; egyik a megszokotthoz való ragaszkodás, a másik a változás iránti szeretet, mindegyiknek meg van saját forrása, honét életető nedvét szítja.

Amazt — a megszokotthoz való ragaszkodást — a régi iránti kegyelet dajkálja, emezt — a változás utáni szeretetet — az ujitási inger ébreszti szüntelen működésre.

Hasztalan fáradoztak korunk bölcsei ez ellenzések megoldásával, kutatásuk eredménye az lön, hogy bevalálák, miszerint emberi természetünkben e forrongó elemek az élet szükséges kellékét teszik; a változatosság szeretete nélkül a holt ásványhoz hasonlitanánk, mely nem érzi gyomrában egykori nagygyá fejlődésének hajlamát, míg a megszokotthoz való ragaszkodás nélkül a szüntelen tartó változás emésztene föl.

E két ellenséges hajlam lelkünkben az, a mi a taszító és vonzó erő a nagy természetben, és hogy ezen utóbbiak az egyensúlyt megtartsák, az az élethez szükséges; mennyi sok jó halna ki belőlünk a megszokotthoz való szeretet mellett is, ha nem volna egy másik természeti inger bennünk, mely új érzelmeivel megifjult képző érzelmeiket kelt.

Benniünket, zsidókat, e két természeti hajlam két táborba osztott; orthodoxok — így nevezik magukat a megszokott mellett hevülő bajnokok, — s reformisták, — az ujitás utáni törekvőkre. Két szerencsétlen elnevezés, mely a keresztyén hitfelekezet analogiájából csipetett át, hogy szinleg határozott névvel jelölje kiki óhaját, de tetteleg azért, hogy nagyobb legyen a kettő közötti távolság, tekervényesebb az örvény, hol a fogalmak összezavartatnak és elhomályosítatnak, s hogy a homályban kiki nézete szerint vethesse ki hálóját.

Az orthodoxismus egyházi ürtügy alatt függ ősi kegyelettel a régi társadalmi élet ferdeségein, azon pártot pedig, melynél áhitat, szépészeti momentumok, mint: zene, rhetorica, költészet stb. formák forognak szóban, reformistáknak nevezik, — a legszomorubb pedig az, hogy azon ujitók egy nagy része is elhitesi magával vagy hiszi maga is, hogy ő reformbeli. Nem terjedhetünk itt annyira ki, hogy ama sok tragikai jelenetet, a mint azok a gyakorlati életben élénklépnek, felsoroljuk; tudjuk, hogy ha X. vagy Y. községben meghasonlás van, legyen bár az a leglényegtelenebb formakérdésekből eredő is, az X. vagy Y.-beli községi tag sokat fog regélni arról, hogy náluk két párt van „orthodox“ és „reformista.“

Részünkről nem akarván egyházi dolgokat vitatni, hanem csak azon pontokat érinteni, melyek az iskolai életben is napfényre törekszenek, megelégszünk az egyházi forrongások pusztja történelmi fölemlítésével.

Ama nyomás, mely a zsidó egyházra II. Agrippától a ker. reformatió kitöréséig egész sulyával nehezedett, egészen elfojtá a zenészet elemeit, költészeti s recitáló alkatrészei izetlen dagályba estek, a szószéki beszédek alásüllyedtek, az egyszerűség és rend eltűnt; és midőn 70 évvel ezelőtt a nagy Mendelssohn szelleme a jobb rend-

hez hajló lelki pásztorokat világi előljárókat a régi nemesebb alakok visszahelyeztetésére birta, azok vele együtt „reformátusoknak“ neveztettek.

Az, mit Mendelssohn mint nevezetes theologus, mint hirneves bölcész, mint ritka valláserkölcös ember és mint becsületes nemzeti polgár zsidó vallásának szellemével megegyezőnek talált, a német orthodoxok eretnekiségnek kürtölték ki, és elnyomására oly módok és eszközök használtattak a német világi hatóságok részéről, melyek most a magyarországi hatóságok organumainak félrevezetésére „Conservatismus“ és „ad maiorem dei gloriam“ buzgósági köpenyeg alatt ismeretesekek; ott, miként itt, fájdalom, ama pártnak szava tekintély gyanánt vétektik, zsarnoksága meggyőződés helyett terjed, élén egy jámbor, ki zivataros villámaival sujt és dönt, összegyűjti a hiveket, hadra buzdítja őket s örül, hogy a rendszerezési törekvéseket alapjukban megingathatja, miből aztán oly hathatósan fejlődik ki az individualismus győzelme.

Ezek az egyházi miserék!

Még szomorubbann állnak iskoláink vezéreszméjük tekintetében.

Korunk az iskolák rendezésében a vallásosság eszméje mellett a nemzeti fejlődés magvait akarja elhinteni, azaz vallás-nemzeti jellemet akar magára öltetni.

Hogy az iskola föladatában a vallásosság első helyet foglaljon el, azt, — ha a gyakorlati tényeket tekintjük is — kétségtelenül célszerűnek bizonyult be.

Nekünk zsidóknak bőségesen volt már alkalmunk tapasztalni, hogy az iskolák nemzetesítése nem a vallás hátrányára történt; így pl. Amerikában 1783, Franciaországban 1791, Hollandiában 1796, Belgiumban 1830 óta a vallási érzület, a cultus virágzását, a hitfelekezeti intézetek szép fejlődését találjuk, s az idézett államokban mind ez a nemzetesítéssel egykoru.

Hogy pedig a zsidóság nemzeti törekvésekre hivatva van, hogy ez vallása szellemével megegyezhető, hogy elveiben nemzetiségelleues elemek nem rejlenek, melyek ez utóbbinak kifejlődését megakadályoznák, azt mondanunk sem kell.

Minden positiv vallás oly szellemi erő, mely magasabb röptében mindent magához fölemel, a mi erkölcsi fölemelkedés után sovárogo.

És valóban, ha az emlékezet szárnyain visszareptülünk addig, a hol a különböző nevelési eszmék tarkasága ama társadalmi ferdeségeket szülte, melyekre a történet már kimondotta anathémáját, melyet korunk leküzdött álláspontnak tart, újra kell ismételnünk, hogy nem tehetett századunk az emberi nem megváltására biztosabbat annál, hogy a nevelést kivetköztetvé az elszigeteltség mezéből, hogy egy közös, egy nemzeti szellemet öltött magára.

Klein Mór.

TÁRCA.

Pesti levelek.

(Főváros és vidék. Vágyódások. Pestváros zsidó lakossága. Fővárosi képek. Egy epochalis esemény. A gőzzel való haladásnak kora.

Egy zsidó, mint a m. t. Akadémia tagja. Tisztelgés. Üdvözlés. Elmélkedés.)

Pest! Mely varázserővel hat e szó vidéki atyánkfaira!
Pest! Hazánk ez ékes menyasszonya! mennyi sovár vágyat kelt

mindenik vidéki kebelben. A munkás legény, ki megtakarított tíz forintjával boltot nyit fűtájában, a pipa, gyufa, tapló, bicsak, pulyeláris s kereskedésének egyéb főcikkei mögött képzeletében már ott látja ragyogni az egykori pesti fényes nagykereskedést. A muzsakedvelő ifju, ki életének hajnalrőzsás napjait valamely vidéki gymnasium porlepte padjai közt kinosan átengte, zózsaszínt álmalak délibábja között látja közeledni a lélekgyötrő állapot végét, és arany hullámokon ringatózva lebeg reménységének titndöklő csillaga, vágyainak célpontja — Pest felé. — Ablak mellett ül a vidéki sensibilis kisasszony és — unatkozik. Kinéz az utcára, néz, de nem lát semmit. Ez az örökös egyformaság, ez a lélekölő egyhanguság! Amott jó a vidéki gavallér, s mint becsültettudó ember, megáll az ablak előtt és igyekezik a szép kisasszony borongós lelkületét felvidámitani. De mily izetlenek beszédjei, mily otrombák élcei. S a szép kisasszony romantikus lelkülete még inkább elkomorul, ábrándokba merül, s a képzelődés lenge szárnyain lebeg vágyainak ködbe enyésző tárgya — Pest felé; oda, hol vidáman pezsg az élet, hol finom, hómály, nyájas és szellemdus szeladonok meg tudják becsülni a homályban rejlő gyöngyöt, melyet otthon senki sem tud megérteni. — A szorgalmas kézműves ifju nőül vesz egy szegény, munkához szokott leányt. Egybekeltek, szeretik egymást s a mézes hetek cukros nektárja édesíti szívük érzelmeit. Egymásnak karjába dölve ülnek és fonják a fényes jövendőnek arany szálait. „Ha a jó isten majd megsegít — szól az ifju férj — és néhány garast megtakaríthatunk, jövő évre Pestre megyünk, s ott mulatunk egy egész héttig: jól lesz aranyos boldogságom?” S a „boldogság” még közelebb simul hozzá, s fénylő szemeiben még nagyobbra gyul a láng, s félig hevülten szól: „Nagyon jól lesz, kincsem, férjceském! Pestre megyünk, a hol olyan szép kirakatok vannak, s akkor te is veszesz majd nekem olyan szép mantillt, mint a milyennel szomszédunk az utolsó pesti vásáron az ő feleségét meglepte; ugye édes lelkem, ugye aranyos férjceském” sat.

Igy állván a dolog, reményem, miszerint tisztelt vidéki olvasóim csak szívesen veendik, ha időnkint a pesti zsidó hitfelekezeti életnek egy-egy képét eléjük tárandok, mi annál érdekeesebb lesz, miután hitfeleink a főváros lakosságának egyik felette nagy részét teszik, s e szerint befolyásuk a város socialis jellemére nézve nagyon is jelentékeny. Másrészt pedig azt tartom, hogy helybeli olvasóim sem fognak megharagudni rám, ha olyankor egy-egy kis tükröt tartandok szemeik elé.

A dolog rendes menete szerint, most Pestváros zsidó lakosságának általános phisognomiáját kellene néhány vonással esetelnem; de megbocsátják tisztelt olvasóim, ha ez egyszer az általános rendtől eltérve, bevezetésként egy részletes, amde azért igen nagy horderejű eseménynyel foglalkozom.

Az igaz, hogy mi most a gőzzel való haladásnak korát éljük. Vilámgyorsan röptülünk egyik stációtól a másikig, s rövid idő alatt végtelen nagy tért hagyunk magunk után. De ez nem csak anyagi tekintetben áll, ugy van ez egyszersmind a szellem terén is. El még mindnyájunk emlékezetében azon iszonyu vihar, mely még nem régiben a magyar tudományos Akademia csarnokaiban ellenünk szárnyra bocsátatott, és keblünk mélyét is megrendíté; s ime! alig mult egy éve, s ugyan e csarnokokban a megtagadott faj egyik érdemes fia helyet foglal a haza első rendű tudományos férfiai közt, egy fokon, egy rangban áll veltek, s tényleges cáfolatát képezi azon anathemának, mely a zsidó faj ellen oly méltánytalanul szóratott.

Őnök már megtudták azon hirt, hogy a m. t. Akademia dr. Rózsay József urat, az „I. M. Egylet” érdemekben gazdag és fáradhatlan tevékenységű elnökét, ki mintegy 15 évvel ezelőtt, szintén mint első zsidó, Pestváros hatósága részéről kórodai főrovossá neveztetett ki, s ezen minőségben folytonosan a legnagyobb elismerésre méltó buzgalommal járt el, — tagjának megválasz-

totta. Helybeli hitsorsosink közt e tény általános örömmel fogadtatott, legörvendetesben pedig hatott az I. M. Egyletre, melynek R. tudor ur alapítója s azóta áldozatkész, tevékeny és körültekintő vezetője volt. Ebbeli örömét kifejezendő az egyleti választmány egy 24 tagu küldöttséget rendelt ki kebeléből szeretett és köztiszteltben álló elnökük üdvözlésére, mely küldöttség f. hó 24-én délutáni 3 órakor R. ur házánál tisztelgését megtevén, Mezei Mór ur, mint a küldöttség szószólója, az ünnepeketkövetkező szavakkal üdvözlé:

„Tekintetes elnök ur! Tisztelt hitsorsosunk! Jöttünk, hogy Önnek a m. tud. Akademia levelező tagjává lett választatása felett szívünk örömét nyilvánítsuk. Örömtünk háromszoros; örültünk a kiténtetésnek, mely dr. Rózsay Józsefet érte, örültünk a megtiszteltetésnek, melyben egyletünk elnöke s általa egyletünk maga részesült, és örültünk legkivált az elismerésnek, mely a zsidónak jutott.

A magyar közvélemény előtt Ön neve válhatlan kapcsolatban áll a magyar zsidó értelmiség azon törekvéseivel, melyek az ujkori műveltségnek hitfeleink közti terjesztésére, és hitfelekezettünknek ezen közös műveltség által a nemzet egyéb alkatrészeivel leendő szorosabb összefűzésére céloznak. Azért mi az Önnek jutott kiténtetésben Önnek személyes tudományos érdemein tul azon törekvéseknek is, melyekben Ön évek óta fáradhatlan buzgó vezértünk, némi méltánylását látjuk.

A külvilág a siker után itél, de mi Ön fáradozásainak nem csak azon aránylag csekély részét ismerjük, melyről az eredmény után a távolabb állóknak is tudomásuk van; de ismerjük azon sokkal nevezetesebb részét is, mely siker helyett csak keserűségeket, elismerés helyett csak félreismertetést szerzett.

Oly országban élünk, melyben a zsidó értelmiségnek igen nehéz feladat jutott. Ha összehasonlítjuk azon állást, melyet a zsidó értelmiség a tudományos életben és művelt körökben nálunk és a külföldön elfoglal, nem tagadhatjuk, hogy az eredmény a magyarhoni zsidókra nézve nagyon szomorító. De azért nem kell hinni, hogy kiténtő férfiakban van hiány, hanem hiány van az elismerésben.

Azon szeretet a tudományok iránt, mely, mint Ön azt egyik újabb munkájában emlékezetünkbe hozta, eleinket oly nagy mérvben kiténtette és a zsidó nevet a legnagyobb tudatlanság korszakában tudományos fényvel övezte, ma sem csökkent közöttünk. De feladatunk lett más és sokkal nehezebb.

Dacára az ellenzésnek, melyre ugy saját körtünkben, mint azonkívül minden léptünknel akadunk: Állást szerezni, hogy annak egész súlyát hitfeleink művelődési és társadalmi érdemei mellett latba vessük; — e feladatnak élt Ön eddig, s meg vagyunk róla győződve, élni fog ezután is.

Mondják, hogy a megtiszteltetés teher. Ez Önre nézve kétszeresen igaz; és ha mások hasonló helyzetben a költővel mondhatnák: Deus nobis haec otia fecit, — Önre ellenkezőleg kétszeres munká vár. A korlátok egyike leomlott, a résen Ön áll; de nem azért, hogy nyugalomra térjen, hanem hogy ujult erővel folytassa a küzdelmet, mindaddig, míg a türelmetlenség elmult századainak porladozó omladékai merő történelmi emlékeké válandottak.

A férfiu tevékenységének legbiztosabb kezessége — saját multja. S mert mi Ön multját ismerjük, és mert továbbra is Ön kezében tudjuk a régi lobogót, mert továbbra is a régi ügy harcósát látjuk Önben, Önnek további működésére is nem csak szerencsét kívánunk, de tekintve az ügynek szentségét, a jóslatot is ki merjük mondani: In hoc signo vinces!“

E férfias öntudatossággal elmondott és többszöri tetszésnyilatkozatokkal félbeszakasztott szavakra Rózsay tr. ur ekkép válaszolt:

Nagyon tisztelt egyleti küldöttség! Szeretett ügytársaim!

Kedves barátim! Midőn önöknek ezzel tanusított szívéllyességét szívem mélyéből megköszöném, nem mulasztom el bevallani, miszerint az Akadémia részéről lett megtiszteltetésem nekem valóban nagy örömet szerzett; mert hiszen törekvő, tudományokkal foglalkozó emberre nézve alig lehet nagyobb megtiszteltetés, mint ha az ország első rangu tudományos intézete őt bekeblezi, tagjának megválasztja. És jóllehet működésem a tudományos téren eddig igen parányi, jóllehet a jutalom sokkal felülhaladja a csekély munkát, azért mégis szívem mélyéből örülök, de nem annyira magamért, mint még inkább azért, mert zsidó vagyok, örülök azért, mert megválasztásom által elv van megmentve.

Igen jól tudom, hogy hitsorsosim közt vannak tudós férfiak, kik e megtiszteltetésre méltóbbak mint én; igen jól tudom, hogy érdemesebbek az akadémiai szék elfoglalására, mint én; de a sors úgy akarta, hogy én legyek a szerencsés uttörő, és reményem, hogy tudós barátimnak érdemeit is méltányolni fogja az Akadémia. Azt az egyet tisztelt barátaimnak minden elbizakodás nélkül megígérhetem, miként törekvésem mindig oda lesz irányozva, hogy e nagy kintüntetést megérdemeljem és valamint eddigi állásomban, mint városi főorvos, úgy ezután is elégedetlenségre okot ne adjak, a mint ezzel nem csak választóimnak, kik bizalmukkal megtiszteltek, hanem hitsorsosimnak is tartozom.

Az Akadémia megválasztásomnál kijelentette, hogy engem nem mint izraelitát, hanem mint Rózsaszt választ meg, mert az Akadémia valláskülönbséget nem ismer. Ezen elnököleg kimondott elvnek, azt hiszem, nagyobb hordereje van; és meg vagyok róla győződve, hogy közel van az idő, melyben ezen elv socialis téren is érvényre jutand, s a polgári egyenjogúság is ténynyé lesz; mert nem tekintve az emberi jogot, kívánja ezt a kor, kívánja az állam jólléte és érdeke.

De midőn előre látjuk ama nagy lendületet, melyet hitfelekezeti életünk minden ága e bizton várt helyzetváltozástól okvetlenül vecnd, szükséges, hogy magunk is időközben tétlenül ne maradjunk.

Ápoljuk egyletünket és igyekezzünk annak céljait előmozdítani. Előttünk nagyszerű munka van, előttünk a biblia fordítása. E munka nem csak nagy szellemi erőt, de anyagi áldozatot is kíván; ámde azért nem csüggedek, mert jól tudom, hogy minden izraelita áldozni kész, főképp ott, hol szent ügy forog szóban.

Midőn szíves köszönetemet ismétlem, azt kívánom, hogy az egék ura áldja meg az I. M. Egyletet, adjon törekvésének sikert, tartsa meg boldogságban annak tagjait, főleg igazgató választmányát, mely eddig is önzéstelenül annyit fáradozott. Csekély személyemet illetőleg felkérem önöknek irántam eddig tanusított barátságát és szívessegét jövőre is; működjünk mindnyájan közre összetett vállal a haza, az egylet és hitsorsosink javára, és a siker nem fog elmaradni.

Azzal fejezem tehát be szívemből eredő köszönő szavaimat, hogy: Éljen a haza! Éljenek hitsorsosaim! Éljen az Izs.-Magyar-Egylet!" — —

E kölcsönös üdvözlések után a küldöttség ismét eltávozott, — én pedig elgondolkozáim magamban, hogy mért kelt bennünk oly általános örömet az oly megtiszteltetés, mely tulajdonképpen csak az egyest érte, és mért hogy kelljen nekünk epochalis esemény gyanánt feljegyezni az olyas tény, mely magában véve, épen nem a ritkaságok közé tartozik. Lelkem előtt egész fényében feltűnt a zsidó tudományosság rengeteg és tiszteletre méltó díszéptétele, felmagaslottak előttem népem számos szellemóriásai, kik előtt a jelenkori tudományosság első herosai is tiszteletteljesen meghajolnak, és nem tudtam összeegyeztetni ezzel azon örömet, melyet e néphez tartozó egyik töredék, egyik tudós tagjának egy tudományos intézet részéről jutott

elismerés folytán, érzett. És akard-e tudni nyájas olvasó, hogy gondolataim hol állapodtak meg? Oh ne kívánd ezt! mert hiszen ludtollam különben igen könnyen tüzes ostromra válhatnék kezembem — már pedig azt csak nem fogod kívánni tőlem, hogy az újaimat megégessem.

Ben Jehuda.

Frakk és dolmány közt.

Beszély.

Irta: *Dux Adolf.*

(Folytatás.)

És hol és mi volt teendője még késő este? És ha ez oly rendkívüli valami volt, s a legnagyobb sietségre, és ő a legjobb paripára szorult, anuál inkább kellett volna valamit tudnia felőle. Pereről perere növekedett Eszter aggodalma és iszonyu lustán vánszorgott az idő előre. A szomszéd házakba ment, a mi nagyon ritkán történni szokott, hogy az emberektől, kik Bélát elnyargalni látták, talán valami közelebbet megtudhasson. Hanem csak kinevették aggodalma miatt. A vidék biztos volt, rablói megtámadásokról évek óta mit sem hallottak. Hát mi lehetne? figyelmeztették őt, valahol szeretője lesz, s most elnyargalt, hogy hamarabb nála lehessen. A helyett, hogy e megjegyzésben vigaszt, reményt talált volna, Eszter általa, mint valamely durvaság által megsértett. Ezek a parasztok Béláját magukhoz hasonlóknak tartják, és titkos eltűnését saját szokásaikkal igazolják. Eszter paraszt szomszédainak e vigasztalása folytán Béla elparasztosodása fölötti előbbi nézeteibe esett volna vissza, ha csak oly iszonyu fájdalmat nem érzendett vala titokteljes eltűnése miatt. — Városban a rendőrséget a szélrőzsa valamennyi iránya felé szétküldözte volna, hogy az elvesztett keresse fel; ha a szomszédok Béla iránti aggodalmát csak némiképp is osztották volna, az egész falu fölkerelkedett volna, hogy a szívesen látott zsidólegényt felkeresse. De hiszen szeretőjénél van, mondták nevetve, s így Eszternek aggodalmát ismét magában kellett hordania, s buzgó imában istenhez könyörgött, hogy elveszett fiát neki ismét visszaadja. Imádság közben lassankint lecsendesedett, s végre maga is, noha ellenkezve, azon gondolatnak kezdett helyt engedni, melyet a szomszédok benne fölkeltek. Nem állhatott-e az utóbbi napokban Béla szemeiben jelenkezni szokott sajátszerti tűz mai titokteljes eltűnésével, fájdalom! nagyon is magyarázható összefüggésben? Eszter e merengései közben, az ablaknál állva és kémelve az éj nesztelen esendjébe, a holdhoz tekintett fel, s a szerelmi historiáknak eme régi ismerője, jókedvűen mosolyogva szintén azt látszott integetni: Szeretőjénél van!

Végre egy száguldó paripa patkódobogásait hallotta, s röviddel azután Eszter ujongva és haragosan felkiáltott:

Béla, Béla fiam, hol voltál?

Béla kitérőleg válaszolt és hangja reszketett minden szónál, melyet kiejtett. De midőn Eszter őt kérdéseivel ostromolni meg nem szűnt, azt felelte, hogy épen kedve kerekedett a pompás paripán a szép éjben a pusztán körülnyargalni, s nem is gondolt arra, hogy már oly késő van. De szavaiban nem a titkolt szerencsének hangja fektűt. Kedvetlenül és bosszusan szólt és gyorsan eltávozott, hogy a lovat az istállóba vezesse. Azután pihenni ment.

A fényes holdvilág, mely a két ablak képét s a kívül álló fa csendesen ringatózó lombárnyékának egy részét éles körvonalakban a padozatra vetette, az anyát s fiát, kiknek mindketőtőlnek a nagy szobában vala fekhelyük, még soká ébren látta. Bélának minden erejét össze kellett szednie, hogy a benne vi-

barzó érzelmeknek hangos kifejezést ne adjon. Egyik köny a másik után tolt ki szeméből s minden percben felkiálthatott volna, mint az olyan, kivel nagy szerencsétlenség történt. De összeszedte minden erejét és hallgatott. Csak kevéssel virradat előtt nyugtalan álomba merült.

Esztert is a kiállott aggodalom folytán keletkezett felhevülés, félelem és sejtelen soká tartották ébren. Eddig Béla csak külsőleg volt elparasztosodva; de hát odáig jutott-e már, hogy parasztlányokkal szerelmi viszonyba ereszkedik? Nehezen tudott e gondolatnak helyt engedni, de nem tudta fiának titokteljes éjjeli lovaglását magának máskép megmagyarázni és nehéz sohajjal engedé magát át azon gyötrő gondolatnak, hogy fiának egy parasztlánnyal viszonya van.

Hol is lehetett volna másutt ily késő éjjel?

— Ugyan mi is jutott eszedbe, Béla? kérdezé őt másnap reggel; hát nem szégyeled magad? Lásd olyan ruhákban járhatnál, mint Bécsben vagy Pesten a leggazdagabb és legfinomabb fiatal emberek, és te parasztruhát viselsz, mintha nem is az én fiam volnál! Szép kereskedést rendezhetnél be magadnak Bécsben vagy Pesten, a leggazdagabb és legműveltebb leányok közt választhatnál magadnak feleséget, de te paraszt vagy, és késő éjjel parasztleányokhoz jársz, — oh, hogy ezt egy zsidó anyának meg kellett érnie!

Eszter haraggal kezdé meg beszédét és zokogással fejezte be.

— Szavamat adom rá, anyám! hogy nem voltam parasztleánynál, nyugtatá őt meg Béla.

— Tehát hol?

Béla arcán fájdalmas gondolat vonaglott át. — Már megmondtam neked, hol voltam, — válaszolt — hagyj békén.

Ezentul nem szóltak erről többé. Külsőleg anya és fiu közt a szokott viszony állott be. De mintha egy felhő támadt volna köztük. Bélának valami szíven fektött. Üzleteit szokott módon végezte, de szomorú volt; furulyáját pihenni hagyta, nem nyargalt többé ki s anyjával is csak a legszükebb esetben váltott szót.

Vétkesnek érzi magát, gondolá Eszter, de a végzetes éjjeli lovaglást több napon át nem érintette, beérvén azzal, hogy Béla nem ismételte megint. De elhatározá, hogy fiát és magát megmenti, vagyonaát folyóvá teszi, s a városba költözik.

Ott majd leveleket ísmét a parasztot.

Szándokát legörömezt magányosan, csöndességben és biztosan szerette volna keresztülvinni; de erre nézve sok előkészület kívántatott, s már az első megteendő lépésekről is Bélának tudomással kellendett birnia. Egy napon tehát, épen egy héttel volt ama végzeteljes éjszaka után, abbéli határozatát közölte vele, nehogy tanácsot kérjen tőle, hanem mert többnemű üzletbeli dolgokat be kellett fejezni.

— És akkor Pesten fogunk lakni? — kérdezé Béla, miután anyja határozatát vele közölte volt.

— A hol akarod, Bécsben vagy Pesten — válaszolt neki Eszter.

Bélának a vér arcába szökelt. Már azon éjjel előtt is olykor szó volt átköltözöködésről, s e gondolat legkevésbé sem bántotta vala őt. Mi volt tehát oka annak, hogy vére most arcába tolt?

— Hiszen én paraszt vagyok, mit csináljak én Pesten vagy Bécsben? Ha elmegyek valamely szomszédhoz, azt fogja kérdeni tőlem, hogy mit akarok? és ha barátságos, azt fogja mondani: menj ki a konyhába, ott majd kapsz egy jó pohár bort!

Béla ez önvádat szomorúan és elszántan mondá ki, s az utóbbi szavakat haraggal és fájdalommal ejtette. Ezeknek valamely élményt kellett háttérben birniok.

— Béla, te nem voltál parasztleánynál! — kiáltott most Eszter örömtelten. Minden fáradozása, melyet annyi idő óta arra

fordított, hogy fiát elparasztosodásából kihozza, sikertelen maradt vala; valahányszor azt mondotta neki, hogy szégyelje kinézését, mindannyiszor ajánlatainak nyugodtan önmegelégedését állította szembe. Most szégyeli, most vádolja magát. Ki eszközölte e nagy csodát?

— Ugy-e bár, hol voltál akkor éjjel? — kérdezé őt ismét.

Béla elpirult, midőn ismét azt állította, hogy kedve volt a szép éjben körülnyargalászni.

Eszter ifjúságában nem egy regényes könyvet nyelt el s tisztán visszaemlékezett arra, hogy valahol valami határozatlan titokteljes vágyódásról olvasott, mely az ifju kedélyeket olykor megragadja, a nélkül, hogy biztos tudomásuk volna azon tárgyról, mely e vágyódást bennök költi s őket lelkesíti. De honnan jöhetne e regényes vágyódás az én jó Bélának szívébe? kérdezé magát a praktikus asszony és méltán; tizedik esztendőjétől fogva kereskedő és gazda, s regényeket soha sem is akart olvasni. Eszter majdnem vágyódott az után, hogy derék Bélája elég művelt és romantikus legyen, hogy valamely határozatlan vágytól elragadtathatnék; de nagyon is tisztán átlátta, hogy neki egészen meghatározott tárgyának kellett lennie, mely őt arra bírta, hogy a nemes paripán neki hajtson az éjnek, s miután feleslegből még egyszer biztosította magát arról, hogy parasztleánynál nem volt, vigasztalólag szólt:

— Ugyan mi is jutott eszedbe Bélám! Ezer lépésnyire is meglátszik rajtad, hogy nem vagy paraszt; csak másként kell öltözködnöd, s épen úgy fogsz kiüézni, mint egy gavallér, mint más fiatal emberek. És mondd csak gyermekem, hogyan jutottál arra a gondolatra, hogy majd kiküldenek a konyhába egy pohár borra?

Béla ismét elpirult és igyekezett egészen nyugodtan azt mondani, hogy ez csakugy eszébe jutott, — s azután gyorsan kiment.

Eszter boldog volt. Már most egész biztossággal sejtette sőt meg is volt róla győződve, hogy Bélával valaminek történnie kellett, mi őt elparasztosodásának tudatára hozta, s az ő eddigi hasztalan fáradozásait oly hathatósan gyámolította. De mi történt vele? Gondolatjai szétkalandoztak, hogy erre nézve valahol biztos támpontot leljenek, de soká hasztalanul. Ekkor Maier Slemihl ielejtett a boltba, s rögtön a keresett támpontot megtaláltnak vélte.

— Maier! ugy jó, mintha csak hívták volna! — kiáltott elébe a „hozta isten!“ helyett.

Maier egészen füllé lett; de Eszter ismét meggondolta magát. E felkiáltás kiment szájából, maga sem tudta hogyan, és most nem tudta volna meghatározni, hogy mi okon hozta összefüggésbe Maier megjelenését az ő tépelődéseivel. Oda igazította tehát ki gondatlan felkiáltását, hogy Maier azért jó, mintha hívták volna, mert Pestre egy kis üzleti megbízást fog neki adni.

(Folyt. követk.)

(Felolvasás az „I. M. Egylet“-ben, Jan. 23-án 1864)

□ Fenyvessy Adolf úr, fiatal hitrokonunk, ki a hazai gyorsírászat terén már is igen szép nevet vivott ki magának, majdnem két órai előadást tartott a gyorsírásról díszes hölgyközörsőre és számos úri közönség előtt. — F. ur előrebocsátá, hogy az Izr. Magyar Egylet föllovasó bizottmánya szem előtt tartva ez Egylet abbéli föladatát, hogy a honi zsidók közt magyar nyelven műveltséget terjeszzen, azon véleményben volt, miszerint a gyorsírás is egyike azon ismereteknek, melyek minden művelt ember figyelmét megérdemlik és hogy ennek folytán a neki jutott azon

megbízással, mikép a gyorsírásról népszerű előadást tartson, csak annyit kívánhat elérni, hogy a hallgatóságban figyelmet és érdekeltséget költson e tudomány iránt.

S e föladatát az előadó csakugyan szép sikerrel meg is oldotta, mert az előadás végeztével az annak folyamát laukadatlan figyelemmel kísérő hallgatóság egy kevésbé ismeretes tudomány lényege, története s irodalmáról teljesen tájékozva lehetett és különösen meggyőződhetett a gyorsírásnak nagy horderejű gyakorlati hasznavehetőségéről.

Fenyvessy ur először előadta a gyorsírás lényegét, azután annak hasznosságát a nyilvános és magánélet mindennemű ágaiiban; áttért a gyorsírászat történetére s itt a többi közt azon kérdés iránt, hogy a régi zsidóknak volt-e gyorsírásuk? következőleg nyilatkozik:

„Azok, kik a régi zsidóknak stenographiát hajlandók tulajdonítani, a sz. írás következő helyeire hivatkoznak: 45. zsoltár 2. v., Jeremiás könyvének 36. tejj. 4. v. és 18. v. — azután Josephus következő szavaira: „*commissurae quae ita latebant, ut visu discerni non possunt.*” Különbö a héber írásban a rövidsége való törekvésnek elég nyomát látjuk abban, hogy a hangzókat a legtöbb esetben nem jelöli, hogy a szók kezdetét és végét sokszor rövidítik (rose tebet) és hogy egész szókra rövidítéseket használtak; mindezek azonban, nézetünk szerint, csak oda mutatnak, hogy a közönséges írás már azon időben is fölötte hosszúnak találtatott, de hogy ezen rövidítések mindössze lényegben azonosok azon rövidítésekkel, melyek mai nap a vegyészeti, gyógyszerészet, csillagászat és más tudomány műszavaira használtakatnak.”

A görög, római, angol, francia és német stenographia története s irodalmára áttérve, mutatványokat közölt e nemzetek gyorsírásából, taglalhatta és bírálhatta a különböző rendszereket. Ezután a magyar stenographia történetéből közölt adatokat. Az egész előadás fényoldalát azonban az erre következő, hosszabb szabad előadás képezte, melyben F. ur a táblán közölt mutatványokkal illusztrálta az általa Stolze elvei után kidolgozott magyar gyorsírás rendszer elemeit, s itt különösen az előadás nyelve, világossága, élénksége és szabatosága aratott általános tetszést.

LEVELEZÉSEK.

Felső-Magyarország, jan. hóban.

I.

Ha valaha, úgy most van ideje az iskola és zsinagoga terén való működésnek és küzdelemnek s ha az előbbeni években bizonyos főszavak elegendők voltak, s a községek eleget tenni véltek, ha a községi ülések jegyzőkönyveit magyar nyelven vezették, vagy hazai nyelvünket iskoláikban tannyelvül választották, úgy mai nap oly dolgok ezek, melyek magukból értetődnek, s melyekre több szót vesztegetni merőben felesleges.

Községeinkre nézve nagy és következményeiben káros balállapot az egyes tagok közti folytonos egyenetlenség, dacára annak, hogy az összetartás most szükségesebb, mint valaha. De e balállapotonál még rosszabb az, hogy az előljárók rendszerint minden és bárminemű instructiót nélkülöznek, és kénytelenek vagy az egyik vagy a másik párt kegyét hajhászni, hahogy magukat fentartani és békén kormányozni akarják. Főként szeretnénk e helyütt egy időszerűt z s i n a g o g a i r e n d mellett szót emelni, minek Felső-Magyarország legtöbb községe, sajnos, nagyon is hiányában van. Eperjes, számra nézve csekély ugyan, de erős értelmiségben és oly férfiakban, kik a zsinagóga és iskola iránt

érdekekkel viseltetnek, a számosabb és régibb községeknek szép példával már évek óta előljárt ugyan, mindazáltal ama régi községekre nézve sem volna még késő, s azon örvendetes helyzetben vagyunk, hogy a s. a. - ujhelyi községről, és derék előljárójól, S c h ö n Izidor urról, a legörvendetesebb hírekkel szolgálhatunk. Mint értesültünk, ama bizottmány, mely Weinberger Bernát ur elnökleite alatt községi alapszabályok kidolgozásával megbízottat, munkálatait már megkezdte; ez ügyről annak idejében bővebb értesítésekkel szolgálunk.

Nem kevesebb figyelmet fordít az előljáróság egyik része az iskolára is, noha egy másik rész ez oly fontos ügyben csak nagy remegve halad előre.

Mint az iskola barátja s e városnak sokévi lakosa ezzel a habozókat arra szeretnők figyelmeztetni, hogy e r é l y e s e b b e n járjanak el, hahogy azt nem akarják, hogy idővel nálunk minden értelmiség kihaljjon, főként pedig, hogy azok szavára figyeljenek az előljáróságban, kik a tanítás kitágítása mellett szót emelnek, s az iskolát minden áron valamennyinek közös tulajdonává tenni akarják.

Szegénysorsu iskolai ifjuságunkra nézve ez év felette kedvező volt, s a fioskolák szegény növendékei ugy eszmákkal, mint más ruhaneműekkel láttattak el, s a leányiskolára nézve S c h ö n Carolina, tisztelt előljáróné által adományozott 40 ft o. é. hason nemes célra fordítottat. Bár csak más oldalról is részesülne szegény ifjuságunk segélyezésben, s a szegény fiuk a tél utóján is hason támogatást nyerhetnének, hogy szomorú sorsukat elfelejt-hessék.

A héber tanításnak bővítése az ujhelyi mintatanodában s az annak folytán szükségessé lett felhagyása a rendszeres vallásoktatásnak a biblia tanításában, felsőbb helyen nem engedélyezett meg; mindazáltal szabadság adatik a községnek a héber tanítás öregbitésére, s hogy ez iránt az illető szaktanítókkal összeköttetésbe tegye magát.

A magyar iskolai irodalom barátjait talán érdekelni fogja abbéli közleményünk, miszerint közbejárásunk folytán a dijkoszorozott, magyar nyelvten és kézikönyv a tanuló számára' szerzője, Árvai József ur, a sáros-pataki tanítóképezde igazgatója, a kéziratban mindazon helyeket kitörölte, melyek zsidó ellenes irányuak, és azokat nem hitfelekezeti példákkal pótolta. Ez okon reméljük e jeles tankönyvnek az izr. iskolákba is utat törhetni, s megjelenése után e munkára ismét vissza fogunk térni.

X. . . .

Zalamegye, jan. hóban.

II.

Köztudomásu dolog azonban, mire első levelemben utaltam, hogy a multja és nevével fogva elsőseget érdemlő Hochmuth rabbi ur ellenében Kohn S. ur választatott meg a majoritás által, kinek — minap említett egyetlen positiv ajánlatása mellett — multjáról csak annyit tudtak, hogy egy esekélyebb községben is alig volt képes hivatását betölteni.

De nagyon tévedne, ki azt hinné, hogy ezen és más hasonló kedvezőtlen eredménynek oka abban keresendő, mintha Keszthelyen nem volna elég értelmiség, mely müveltebb rabbit kevésbé müveltől megkülönböztetni ne tudna, mely az e különbségből kifolyó s a község szellemi jólétére döntőleg ható eredményt megítélni nem bírná. Tévedne az is, ki azt hinné, hogy maga a község, valamint az egyes és megfelelő számban levő vagyonosb családok nem áldoznának szívesen egy bizonyos többletet egy már meglevő müvelt és kellőleg felvilágosodott rabbinak megtartására. Nem az értelmiség hiányában, nem a rosszul alkalmazott takarékoságban keresendő a baj gyökere, hanem a községi élet iránti indolentiában, mely még oly férfiakon is erőt vön, kik értelmiség

s vagyoni kellékeiknél fogva irányadásra vannak hivatva s a kiktől elvárható, hogy a zsidóság és hitközségek szelleme iránt lelkesedni tudjanak.

De midőn az ily férfiak szem elől tévesztve a fajuk iránt tartozó kötelességüket, hogy a községi életet mindinkább a művelődés medrébe vezessék és így ez adott esetben egy művelt, szabadelyű rabbinak megválasztása körül fáradoznának, visszajednek azon csekély kellemetlenségektől, melyek ott, hol pártállások vannak — (a mi, mellékesen mondva, nem is calamitas) elkerülhetlenek: akkor a községi élet hajójának kormánytalanul a tömeg hullámszára eresztve, végveszélyre kell jutnia.

Pedig a zsidóság alsó rétegei sem állnak kevésbé fogékony elemekből a jó tanács iránt, mint bármely más fajú vagy hitű nép tömege, s ha másutt vannak főrangú és magas állású férfiak, kik félreismertetés, sőt kesertiségektől vissza nem ijedve, szánják el magukat a közvélemény vezérlésére: úgy bizonyára nálunk is meg fogja nyerni a béktülékenny szellemű s jó szóból ki nem fogyó vezér a tulnyomó többség bizalmát. Csak a zsidóság ügye és fajunk világmissiójában való hit kell, hogy folyton szemünk előtt lebegjen és legalább annak tudata, hogy községi ziláltságunk után a más hittek mily szégyenítő következtetést hajlandók közéleti fogékonyaságunkról vonni.

Higyjük és reméljük azonban a dolgok jobbrafordulását, noha az újabb községi előljárói válaszlás nem jogosít is föl ily reményekre.

Zalai.

Elek (Arad m.) jan. hóban 1864.

Engedje meg, t. szerkesztő úr, hogy ezennel némi fölvilágosítást nyujtsak a mohácsi izr. elemi tanodáról; ez részemről annál is inkább szükségesnek, mivelhogy a „Magyar Sajtó“ 283-ik számában egy névtelen levelező a többi közt a mohácsi izr. községet azon bántalmakkal illeti. „Hogy évenként vagy öt-tanítóját elég méltatlanul elbocsátja hivatalából, nem tartván szem előtt, hogy a gyakori változás a nevelés hátrányára is szolgál.“ Nem akarok a névtelen levelező úr ellen sikra szállani, mindamelllett kötelességem az igazság érdekében minden való alapot nélkülöző állítását megcáfolni. Ezeknek tényleges cáfolatául szolgáljon mindenek előtt is azon körülmény, hogy a vádlott községben magam is két évig mint tanító hivataloskodtam és semmi féle méltatlanságot nem tapasztaltam.

Továbbá folytatja névtelen levelező: Igy újabban U. M. kinek e pályán tanusított ügyességét ismerjük, szintén elbocsátott. Tán mivel budában és zsinóros nadrágban járt? Ez hízegés volna rám nézve, ha nem gunyolá vele többi hitsorsosaimat. Tán mivel budában és zsinóros nadrágban járt“ ha levelező úr ezzel az izraelitákra, illetőleg ruházatokra célozni akar, csak arra legyen szabad figyelmeztetni a névtelen levelező urat, hogy több keresztényen van Mohácsos, kik német ruhában járnak, mint zsidók. Különben pedig én nem bocsátattam el, hanem magam köszöntem le hivatalomról. Ennyit a névtelen levelező úr megnyugtatóására.

A napokban B-Csabára rándulván ki, föltettem magamban, hogy az ottani iskolát is meg fogom látogatni; sajnálatomra azonban azt kellett tapasztalnom, hogy az iskola feloszlott és úgy nevezett chéderekké alakult át; azt mondják, hogy nincsen pénz, a község szegény, nem bírja az iskolát főtartani, — mintha bizony a magániskolázás ingyen történnék; a chédereket különben csak két képzett tanító kivételével oly egyén kezeli, ki mesterségére nézve — szobafestő és most munka hiányában, a tanítóságra adta fejét; esodálom, hogy a hatóság attól el nem tiltja, miután nem képzett tanító.

Csaba városának rendezett tanácsa, utóbbi időben újabb

tanujelét adá minden felekezetességtől ment humanitásának, midőn minden vallásfelekezeti szegények között kenyeret kiosztani elhatározott, mely jótéteményben 16 izraelita is részesült; ugy szintén minden lélekre napoként 5 ujkracjárt és egyszersmind 50 köből buzát kapott az előljáróság az izraelita közönség számára.

Tiszt. Hirsfeld b.-csabai rabbi ur a cs. kir. budai pénzügyigazgatóság részéről minap a bélyeg nélkül kiállított „Kethuba“ és „Star chaliza“ bélyeggel való ellátására felszólíttatván, így felelt: Az első már szerződésbe van beírva, és csak szertartásból iratik héber nyelven is; legnagyobb bizonyíték erre nézve az, hogy csak száz főt irnak bele, akár gazdag, akár szegény legyen a házaspár; világos tehát, hogy ez okirat nem lehet. A másik pedig minekutána csak halál után használtatik, hasonlít a végrendelet-hez, s mint ilyen bélyegmentes.

Ungár Mór.

Vegyes hírek.

* * (Lapunk kiadó tulajdonosa) Zsengeri Mór úr, a m. évi 47-ik (lefoglalt) számunkban közölt a legújabb zsidó házassági törvényre vonatkozó cikkünk miatt, hatóságilag 50 ft. pénzbüntetésben marasztaltatott el; Zs. úr ez iránt felebbezván 25 ftra kegyelmeztetett meg, melyeket le is fizetett, az elengedett 25 ftrtot pedig az alföldi szűkölködők javára a nm. helytartóságnak átadta.

* * (A „Concordia“ betegsegélyző egyesület) f. hó 23-án tartotta második közgyűlését tagjainak igen számos részvete mellett. A közgyűlés tárgyai voltak: A választmány évi jelentése, számvizsgáló bizottmány és tiszteletbeli tagok választása; A gyűlés dacára, a részvevők roppant számának, példás rendben folyt le, a mi kétségkívül csak az igazgató választmány tapintatos eljárásának köszönhető; de éppen ezért nem hagyhatjuk megrovás nélkül egy tiszteletbeli szóoknak abbéli ildomatlanságát, a ki „hogy hiába ne tüljön itt“ zagyva beszédben csak a viszálykodás tüzet szítani iparkodott, holott már állásánál fogva is az egyetértés és szeretett ápolása volna sajátképi feladata. Egyébként maga a közgyűlés is félre nem érthető kifejezésekben adta indignatiojának jelét.

* * (Grünwald Bernát) hitrokonunk, helytartótanácsi tiszt, a m. kir. udv. kancellária által a m. kir. helytartótanács valóóság fogalmazójává nevezetett ki.

* * Megjelent és szerkesztőségünkhez beiktetett: „Nyelv- és Elmegyakorlatok.“ Utmutatás: mikép és mit kell kis gyermekkel beszélni. Szülők, óvók és néptanítók számára kidolgozó Kohányi Sámuel, ezelőtt intézettulajdonos, jelenleg nyilvános kisedővő Pesten, és zenetanar az országos óvó képezdében. A bevétel egy része az országos óvóképezdének van szánva. Lauffer Vilmos tulajdona. — Mint közhasznú és igen célszerűen berendezett művecskét ajánljuk az illetők figyelmébe.

— (A szerb zsidók ügyében.) A szerb kormány a császári ottomán biztoshoz Belgrádon következő levelet intézett: „Belgrád, october 23. (nov. 4) 1863. Biztos ur! Az 1863. aug. 11-én kelt azon levélre, melyet nekem a császári ministerium részéről átküldeni szives volt, s melylyel a párisi Alliance israelita választmánya a császári ottomán ministerium figyelmét szerbországi hitfelei jelen helyzetére igénybe veszi, következőleg van szerencsém válaszolni:

A nélkül, hogy e levél tartalmának, különben fölösleges, részletes cáfolatába bocsátkoznám, csak arra szoritkozom, hogy önt arra megemlékezzem, miszerint az izraeliták állása Szerbiában legutoljára az 1861-ki nemzeti gyűlés által lön szabályozva, a mely, igaz, a zsidóktól a Belgrád városán kívüli letelepedést megtagadta.

Ezen határozat ellenére cselekedni, a fejedelmi kormány részéről annyi volna, mint oppositioiba helyezni magát az ország akaratával, oly oppositioiba, melyre a kormány néhány száz alattvaló miatt, kiknek helyzete távolról sem oly kedvezőtlen, mint azt a választmány levele föltünteti, el nem határozhatja magát. A belgrádi zsidók ugyanazon polgári jogokat és védelmet élvezik, melybe a törvény minden szerb polgárt, a hitfelekezetekre nézve minden tekintet nélkül részesít; én nem láthatok tehát az izraeliták helyzetében mit sem, a mi jólétük kifejlődésére nézve hátrányos lehetne.

A mi azon szerencsétlenséget illeti, mely a belgrádi zsidó népességet a lövöldöztetés következtében érte, erre nézve csak közös sorsba osztozott e város összes iparos lakosságával.

Végül, uram, azon ismeretre hivatkozom, melylyel ön országunk alkotmányáról bir, és önnek szemléleteire a zsidók kivételes állapotát illetőleg azon álladalmokban is, melyek a civilisatio létrájának legmagasabb fokán állnak, hogy megítélhesse azon nehézségeket, melyek legyőzendők, ha a zsidók helyzetében változást előidézni akarunk.

Azon meggyőződésben, miszerint ön eljárásunk okait méltányolni fogja, és számítván arra, hogy ön, biztos ur, ezeket a porta császári miniszteriumának tudomására juttatni szives lesz, van szerencsém . . . aláírva: *P e t r e n o w i t s.* — E levelet a B. Ch. következő megjegyzésekkel kíséri: A szerb zsidók annak idejében államszerződésre hivatkoztak, mely javukra szól. Ha ez így van, a szerb kormány válaszában ki kellett volna mutatnia, hogy a szkuptsinának jogában állott, e szerződést mellőzni. Erre nézve nem akarunk ítéletet hozni, reméljük azonban, hogy e pont nemsokára jólétesült oldalról megvilágíttatni fog. A fentebbi levél egyik passusának azonban nyilvánvaló és tagadhatlan tények alapján határozottan ellene kell mondanunk.

A szerb kormány válasza arra hivatkozik ugyanis, miszerint a zsidók „oly álladalmokban is, melyek a civilisatio létrájának legmagasabbik fokára álltak, kivételes állapotot foglaltak el.“ Ezen állítás nyilvánvalóan a szóban levő állapotok nem ismerésén alapulnak.

Azon államokban, melyek a jelen cultura és civilisatio legmagasabb fokán állanak, nem léteznek a zsidókat illető és megszorító kivételes törvények. Sőt a különböző nemzetek törvényhozásának fejlődési menete azt is hozta magával, miszerint a zsidók állása a különböző országok culturájának egyenest fokmérőjévé lett. A szerbek a honi zsidóktól a szabad költözködést is megtagadják; a hollandusok egy kereskedelmi szerződvényt elvetnek, mert abban a zsidókra nézve kivételek foglaltatnak. A hollandusok soha sem fognak többé oly türelmetlenek lehetni, mint a szerbek mostanában. Ellenben minden művelt szerbnek ohajtania és remélnie kell, hogy a türelmesség Szerbiában ép oly otthonossá váljék, mint Hollandiában s minden más államban, „mely a civilisatio létráján a legmagasabb fokot foglalja el.“

Zimonyban való többnapos tartózkodásunk alatt, jól értesült személyek arról biztosítottak, hogy a benszülött szerbek közt a türelmetlenség igen ritka jelenség, s hogy eszük ágában sinesen a zsidókat lakhelyeikre vonatkozólag megszorítani, ha bevándorlott törzsrokonai, kiknek a zsidó kereskedők concurrentiája kelemetlenül esik, e megszorításokra nem nógnának őket. De csakugyan esodálkozni kell azon, hogy oly okos és számító nemzet, milyen a szerb, arra határozassa magát, miszerint a minden néposztálybeli számos consumensnek helyesen felfogott érdekét egy egyedüli rend érdekének utána tegye, s a szerb kereskedők és kalmárok javára a concurrentiát megakaszsa. Hisz a fogyasztók szintén szerbek.

A szerb nemzet kétségkívül óhajtja politikai állapotainak megszilárdulását. Minél tökélyesebben menend ezen óhajtás teljesedésbe, annál gyakrabban fog a külföldi ipar kísérleteket tenni, hogy magának szerb földön új hatáskört szerezzen. Csakugyan értelmes nemzetgazdászati elveket vél e a szerb kormány követni, ha minden iparostól, ki Szerbiában letelepedni akar, azon kimutatást követeli, hogy nemcsak az ő testamentomban hisz? Vagy azt hiszi a szerb kormány, miként netalán valamely vasuti társulat, mely a szerbek részéről természetesen csak szivesen fogadtatnék, abba beleegyezhetne, miként minden Belgrádon kívül alkalmazandó tisztviselőjének keresztlevelét felmutassa? Valljon nem látná-e be az értelmes szerb kormány azt, miszerint az ipar, a közlekedés, az anyagi érdekek fejlődése nem szabályozhatók s nem szoríthatók meg többé egyházi szempontokból?

Egyébként a zsidókérdésnek Szerbiában pikáns oldala is van. *Mohamed* tanítványai közbejárnak *Jézus* tanítványainál, *Mózes* tanítványainak érdekében; s miután nemcsak nemzetgazdászati, hanem egyszersmind felebaráti kérdés is forog fen: *Jézus* tanítványai *Mózes* tanítványai iránti intentiójokban bizonyára nem fognak hátrább maradni *Mohamed* tanítványainál. — Mint ugyane lap értesül az emancipatio Szerbországban még e hó folytán ki fogna mondatni.

* Többfelől hozzánk érkezett felszólítás folytán kijelentjük ezennel, hogy *Mezei Mór* úr, valamint eddig, úgy továbbra is lapunk állandó munkatársa marad.

— (*Hungarian Famine Relief Fund.*) Ezen név alatt Londonban két hónappal ezelőtt bizottmány alakult, miről olvasóink már a hirlapokból értesülhettek, melynek feladata pénzt gyűjteni a magyarhoni alföldi szűkölködők számára. Örömmel olvassuk, hogy ezen bizottmányban több nevezetes hitrokunk is vesz részt, nevezetesen: *Anthony Rothschild*, *Baronet*; *Henry L. Bischoffsheim*; *David Sterns* *Anthony M. Worms* urak.

— (*Türelm.*) Fogarason, Erdélyországban, meghalt az ottani *Silbermann* nevű kerül. rabbi, és illő tisztességes módon takarítottatott el. Igen jó benyomást tett az ottani lakosságra az, hogy a főt. kath. plébános és *guardian*, hasonlólag az ottani görög-nem egyesültek és protestánsok egyházi főnökei a temetésnél jelen voltak, s így igen szép példáját adák a kölesönös szeretet és türelmességnek. Az ottani zsidók hálás érzelmekkel jegyezték fel a főt. keresztényen lelkészeknek ezen lelki pásztorhoz igazán méltó szép cselekedetét.

Szerkesztői levelezés.

Keszthelyre: *δ. Elkésett.*

N.-Váradra. Nem válhattuk ki, nem tudván, kitől jő.

Bécs *β.* Sziveskedjek lakását velünk tudatni.

Hirdetés.

Megjelent és minden pesti könyvkereskedésben kapható

„*Smule Itzig.*“

Trefás költemény, hét énekben.

Irta Ormódy Bertalan.

Ára 40 kr. o. é.